

Kaupunginhallitukselle

Lausuntopyyntö: Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista säädetyn lain, ns. vanhuspalvelulain mukainen suunnitelma

HEL 2015-001023 T 06 01 02

Helsingin kaupungin vammaisneuvostolta on pyydetty lausuntoa Stadin ikäohjelmasta. Kyseessä on ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista säädetyn lain mukainen toimeenpanosuunnitelma Helsingissä vuosille 2015–2016.

Stadin ikäohjelman toimenpiteillä halutaan parantaa ikääntyneiden kuntalaisten mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen, vaikuttamiseen ja tiedon saantiin. Tavoitteena on myös kohentaa ikääntyneiden asumista ja lisätä kotona asumisen mahdollisuuksia sekä lisätä mahdollisuuksia liikkumiseen, liikuntaan ja arkiaktiivisuuteen.

Vammaisneuvoston käsityksen mukaan ohjelmassa listatut toimenpidekokonaisuudet kuvaavat ja edistävät kattavasti niitä asioita, joissa ikäihmisillä on tällä hetkellä suuria ongelmia arkielämässä ja joiden ratkaiseminen myös yksilötasolla olisi välttämätöntä yhdenvertaisuuden turvaamiseksi ja olemassa olevan toimintakyvyn ylläpitämiseksi:

1. Tieto käyttöön ja voimaa vaikuttamiseen
2. Iätöntä asumista.
3. Luotuja liikkumaan
4. Muistiystävällinen Helsinki
5. Käyttäjälähtöiset palvelut

Yleisvaikutelma ohjelmasta on, että suuri osa esitetyistä toimenpiteistä toteutuessaan lisää myös eri tavoin vammaisten nuorten tai työikäisten henkilöiden mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen, vaikuttamiseen ja tiedon saantiin. Kuitenkin siten, että tarkoituksenmukaiset toteuttamistavat, sisältö ja tärkeysjärjestys saattavat erota oleellisesti ikäihmisten tarvitsemasta palvelukokonaisuudesta.

Tärkeimpiä käsitteitä ja työkaluja tavoitteiden saavuttamiseksi ovat esteettömyys ja saavutettavuus.

Esteettömyys on sellaisen ympäristön ja sellaisten palvelujen tai toimintamuotojen kehittämistä ja toteuttamista, jotka eivät erottele ihmisiä heidän ikänsä, liikkumiskykynsä tai toimintarajoitteidensa mukaan. Sosiaalinen esteettömyys luo mahdollisuuksia erilaisten ihmisten kohtaamiseen, aitoon kanssakäymiseen ja yhdessä tekemiseen. Tärkein asia on silti vallitsevan asenneilmaston esteettömyys. Jos tietyn asian merkityksen oivaltamisessa ja

hyväksymisessä on ongelmia, niin rakenteellisia tai toiminnallisia esteitä on lähes mahdoton saada pois.

Saavutettavuus on rakennetun ympäristön esteettömyyttä, helppokäyttöisyyttä sekä eri aistien avulla havaitsemista ja kokemista. Se on tiedon ja tiedonsaannin saatavilla oloa useilla vaihtoehtoisilla tavoilla ja viestien erilaiset omaksumistavat huomioon ottaen. Se tarkoittaa myös yksittäisen ihmisen taloudellisia mahdollisuuksia hankkia tavanomaisia palveluja ja tavaroita sekä sosiaalista ja kulttuurillista yhdenvertaisuutta käyttää ja kuluttaa juuri itselle sopivia hyödykkeitä ja palvelukokonaisuuksia.

Saavutettavuus tarkoittaa myös päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä ikäihmiset ja muut erityiset kohderyhmät huomioon ottaen. Esteettömyyttä tai saavutettavuutta eivät kaipaa ainoastaan jotkut erityisryhmät. Se on kaikille ihmisille hyvä olotila.

Lisäksi myönteistä toimenpideohjelmassa on toimenpidekokonaisuuksien suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi verkostotyöskentelynä, jossa myös kuntalaiset saavat olla näkyvästi mukana. Toinen tärkeä seikka on se, että ohjelma pohjautuu selkeästi Helsingin kaupungin hyväksymään yleiseen toimintastrategiaan, jolloin hallintokunnat voivat luontevasti sitoutua sen toteuttamiseen omassa toiminnassaan.

Nykyistä enemmän huomiota edellyttävä seikka on, ettei Helsingissä ole riittävästi erilaisia eläkkeellä olevien tulotasoon verrattuna edullisia asuntoratkaisuja eikä asumisen tukipalvelujen vaihtoehtoja, joihin ikääntyvät ihmiset voisivat itse halutessaan muuttaa ja hankkia sinne tarvitsemansa palvelut haluamallaan tavalla ehkä osittain yhteiskunnan tuella. Asuntoratkaisun tulisi olla joustava siten, palveluvarustusta on mahdollisuus lisätä tai vähentää asukkaan iän, toimintakyvyn, kunnan ja elämäntilanteen mukaan hyvin pikaisesti. Myös yhteisöasuminen tulisi ottaa mukaan vaihtoehdoksi. Ratkaisun tulisi luoda mahdollisesti toimintarajoitteiselle asukkaalle riittävä asumisturvallisuus myös odottamattomissa hätätilanteissa.

Helsingin kaupungin vammaisneuvosto kiinnitti huomionsa yhteen toimenpideohjelmassa olevaan puutteeseen, joka haittaa korjaamattomana oleellisesti ikääntyvien ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Ikäkuulo on yksi yleisimmistä iän myötä lisääntyvistä terveysongelmista. Huonokuuloisuus on yhteydessä moniin sosiaalisiin ja psyykkisiin ongelmiin, kuten depressioon ja jopa dementiaan. Kuulokoje, induktiosilmukka ja muut kuulemisen apuvälineet sekä oikein ajoitettu kuulonkuntoutus parantavat tällöin tarvitsijan elämänlaatua ja tukevat iäkkään ihmisen omatoimista kotona selviytymistä ja itsenäistä vanhuutta.

Ikäkuulolla tarkoitetaan iän karttuessa ilmeneviä rappeutumismuutoksia sisäkorvassa. Iän mukanaan tuoma huonokuuloisuus on hyvin yleistä, eikä sitä voi parantaa. Ikääntyneistä joka kolmannella arvioidaan olevan kuulon alenema ja suurimmalla osalla 75-vuotiaista kuulo on heikentynyt. Kuulon

huonontuminen alkaa vähitellen, eikä sitä itse välttämättä huomaa. Monet eivät myöskään myönnä kuulonsa heikentyneen, vaan kokevat, että muut puhuvat liian hiljaa tai epäselvästi. Tyypillistä on, että keskustelukumppanin sanoista on vaikea saada selvää ja väärinkuulemiset lisääntyvät. Ikäkuuloinen alkaa helposti vältellä tilanteita, joissa huono kuulo haittaa kommunikointia ja jää pois sosiaalisista tilanteista. Tämä aiheuttaa syrjäytymistä.

Stadin ikäohjelmaa toteutettaessa ja lopputulosta arvioitaessa on hyvä nähdä, että vastuussa olevana tahona ei pääasiassa ole sosiaali- ja terveysvirasto. Tarvittavat palvelut ja tukitoimet olisi pyrittävä toteuttamaan myös ikääntyneille kuntalaisille ensisijassa yleislainsäädännön tai kaikille kuntalaisille tarkoitettujen erityislakien perusteella kyseisestä palvelusta yleisvastuussa olevan hallintokunnan toimesta.

Kun hallintokuntien välinen yhteistyö on saumatonta, ne turvaavat ikääntyvien ihmisten tarpeet vastuunsa mukaisesti myös palvelujen ja monien tukimuotojen rajapinnoilla. Yleisiä palveluja tulisi kehittää, jotta mahdollisimman monesta erillispalvelusta voidaan luopua ja yksilöllisesti välttämättömät erityispalvelut räätälöidä peruspalvelujen sisällä toteutettaviksi. Palvelujen oikea-aikaisuuden ja kohtaantumisen takaamiseksi ammattitaitosta asiakasneuvontaa ja opastusta sekä vertaisneuvontaa tulee lisätä ja kehittää. Peruseriaatteisiin kuuluu oleellisesti rahoitusvastuu ja tarvittavien yhdenvertaisuuden mahdollistavien toimenpiteiden rahoittaminen osana kunnan kunkin hallintokunnan omaa toimintaa.

Ensimmäistä Stadin ikäohjelmaa tehtäessä on Helsingissä opittu mielenkiintoinen ja uusia näkökulmia esiin nostava verkostoprosessi, joka luo pohjan jatkuvalla yhteistyöllä eri hallintokuntien kesken. Tästä on hyvä jatkaa ohjelman käytännön toteuttamisessa.

Helsingissä 15. toukokuuta 2015

Helsingin kaupungin vammaisneuvosto

Ilpo Haaja
Ilpo Haaja
puheenjohtaja
050 3907658

Reija Lampinen
Reija Lampinen
sihteeri
(09) 31074028